

УДК 141:004.8

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v047.2024.2>**Л. І. Верховод**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0089-8389>кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та соціології

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

А. А. ГоцьORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9675-8032>кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри філософії та соціології

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

І. В. ЖурбаORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3067-2380>

асистент кафедри філософії та соціології

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧАСТИНА БУТТЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ

Постановка проблеми. Сучасна цивілізація виходить на принципово новий виток свого розвитку. Все змінюється, руйнується усталена картина світу та нормативний порядок. Підриваються основи так званої онтологічної безпеки людини. Ознакою сучасності є швидкозмінюваність та непередбачуваність. Важливу роль у цьому процесі відводиться новітнім технологіям, втіленням яких можна вважати повсякчасне використання штучного інтелекту. Як і будь-яке нововведення, ШІ викликає цікавість, захоплення у поєднанні зі страхом і недовірою. Елементи штучного інтелекту вже є частиною буття сучасної людини. Це даність, яку нам необхідно буде ще усвідомити, зрозуміти та інтегрувати повною мірою в повсякденні практики. Особлива роль у даному процесі відводиться філософії, бо саме вона покликана створювати онтологічні, аксіологічні та етичні орієнтири в соціумі. Саме це, на нашу думку, детермінує актуальність розгляду місця штучного інтелекту в житті сучасної людини з позиції соціально-філософського підходу. Це дозволить у подальшому окреслити глибинні причини та наслідки даного нововведення для соціальної системи.

Мета. Штучний інтелект вже є предметом гострих дискусій в наукових колах. Оговорюються не лише переваги даного винаходу, а й небезпеки його використання. В рамках даної статті ми маємо на меті дати відповіді на наступні питання: що таке штучний інтелект? як і де він використовується? які це може мати наслідки для людини та суспільства? якими є перспективи соціально-філософського аналізу даного феномену?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на широке обговорення ролі та пер-

спектив інформаційно-інтелектуальних систем у роботах вчених, проблеми, які виникають у цьому напрямку, часто залишаються недостатньо вивченими. Штучному інтелекту присвятили свої дослідження багато вчених як світового, так і вітчизняного рівня, серед яких Н. Бостром, П. Сінгер, С. Шнайдер, В. Пітс, Ф. Розенблатт, К. Цузе, В. Маккалок, М. Бондаренко, Т. Бровченко, М. Деркач та інші. Конкретизації змісту поняття «штучний інтелект» присвячені праці Баранова О.А., Пчелянського Д. П., Воїнова С. А., розгляду перспектив та практики використання – Бисаги Ю.М., Белова Д.М., Заборовського В.В., негативних наслідків для людини та суспільства – Гайдук В. та ін. Разом з тим вважаємо за необхідне дати систематизований опис ШІ на основі сучасних наукових публікацій та визначити перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямку. В цьому контексті доречно навести тезу А. Шевель: «Штучний інтелект відкриває нові можливості для дослідження та розуміння світу, що вимагає перегляду традиційних філософських парадигм, а саме: класичної, неklasичної парадигми та постнекласичної» [1, с. 68].

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на широкий вжиток терміну «штучний інтелект», доволі часто його розуміють інтуїтивно. Дехто вважає, що ШІ – це лише відомий ChatGPT, винайдення якого поставило низку питань перед науковою спільнотою: від етики його використання до сфери застосування. Разом з тим, поняття штучного інтелекту є набагато ширше. Він не обмежується лише відомим помічником у вигляді чату.

Термін інтелект (intelligence) походить від латинського intellectus, що означає розум, розу-

мові здібності індивіда [2]. Він є ключовою характеристикою роду людського, відрізняє його від інших живих істот. З поняттям інтелекту тісно пов'язано поняття свідомості. Саме штучний інтелект актуалізував проблему розмежування даних поняття. Ведуться гострі дискусії щодо можливості формування свідомості у ШІ.

Вивчення людського інтелекту бере свій початок з кінця 1800-х років, коли Сер Френсіс Галтон став одним із дослідників даної проблематики. Інтелект тлумачиться як здатність людини діяти цілеспрямовано та ефективно у будь-яких умовах та середовищах завдяки прийняттю рішень як результату діяльності системи когнітивних функцій мозку [3]. Саме завдяки інтелекту первісній людині вдалося вижити у суворих умовах давнини, коли загрози підстерігали її на кожному кроці – від диких звірів та вогню до непередбачуваних змін клімату.

Термін «штучний інтелект» (з англ. «Artificial Intelligence» – AI) було впроваджено на семінарі Дартмутського Коледжу в США у 1956 році для опису комп'ютерних систем, які, в майбутньому, мали би здатність мислити подібно до людини [3].

Смілива пропозиція в середині ХХ ст. не стало предметом зацікавлення пересічних людей. Лише сьогодні ШІ став частиною наукового та, що не менш важливо, суспільного дискурсу та перевернув уявлення про майбутнє і місце людини в ньому. Він як будь-який винахід породжує багато міфів про його роль в житті сучасного соціуму. Озвучуються як оптимістичні сценарії, де ШІ – це головний помічник людини, так і песимістичні, де він може стати загрозою існування самої людини, на кшталт скриньки Пандори, відкривши яку отримаєш неочікувані наслідки.

Сьогодні штучний інтелект (ШІ) (artificial intelligence – AI) тлумачать як властивість автоматичних систем брати на себе окремі функції інтелекту людини. Видатний дослідник у галузі штучного інтелекту М. Мінські казав: «Штучний інтелект є дисципліна, що вивчає можливість створення програм для вирішення задач, які при реалізації їх людиною потребують певних інтелектуальних зусиль» [4].

Тобто, штучний інтелект (ШІ) – це науковий напрям, в рамках якого ставляться і вирішуються задачі апаратного або програмного моделювання тих видів людської діяльності, які традиційно вважаються інтелектуальними [5].

Перспектив використання такого винаходу дуже багато. Він поступово проникає у наше життя та стає його частиною – роботи-пилососки, системи інтелектуального водіння, навігаційні системи, чат-боти, голосові помічники та ін.

Окрім звичних повсякденних практик штучний інтелект (ШІ) застосовується на більш високому рівні. Наприклад, ШІ активно тестується

у сфері медицини. Він може відслідковувати динаміку різних показників здоров'я людини та робити рекомендації, аналізувати медичні зображення (рентгенівські знімки, результати томографії) для виявлення ознак хвороб тощо.

Відомий суперкомп'ютер IBM Watson вже сьогодні розробляє 13 варіантів стратегії лікування раку різних локалізацій. Його особливістю є штучний інтелект з підтримкою запитань-відповідей системи. Завдяки доступу до 4 Терабайт (Тб) різної неструктурованою інформації, комп'ютер може розуміти і обробляти питання надприродною для людини мовою і точно також давати на них відповідь [5].

ШІ активно використовується у сфері освіти. Останнім часом його вважають викликом у даній галузі. Активно обговорюються імерсійні технології навчання. Віртуальна реальність, доповнена реальність, змішана реальність, гейміфікація відкривають нові горизонти в методиках викладання різних дисциплін. Він здатен адаптувати навчальний матеріал до потреб кожного учня, створюючи індивідуальні програми навчання. Значно полегшує ШІ процес створення навчального контенту. Різного роду інтерактивні платформи (Kahoot, Woodlap, Mentimeter та ін.) пропонують, наприклад, створення тестових завдань за заданою темою.

Широке розповсюдження отримали голосові помічники та чат-боти. Перевага чат-ботів полягає у можливості спростити онлайн-навчання, зробити його більш персоналізованим та продуктивним. Прикладом є чат-боти Duolingo, Thinkster, Qutrium, Aita by Knewton [6].

У 2022 році з'являється ChatGPT. Лише за декілька днів він набрав більше мільйона користувачів. ChatGPT – це чат-бот на основі мовної моделі штучного інтелекту (ШІ), розроблений американською лабораторією досліджень OpenAI [7]. Існують безоплатні та платні версії з розширеним функціоналом. Поява цього чат-боту стала справжнім викликом у сфері інтелектуальної праці. Вона порушила питання про авторство та авторські права. В Україні навіть була видана книга, написана та проілюстрована штучним інтелектом. Ця дитяча книга має назву «Хочу на Марс» (видавництво «Ранок») [8]. У зв'язку з чим розгорілися гострі дискусії щодо того, чи етично використання ChatGPT при підготовці наукових публікацій? Кому приписувати авторство – науковцю чи ШІ? Чи необхідно вказувати, що при написанні роботи використано чат-бот? Слід відзначити, що вже з'явилися перші програми, які здатні аналізувати контент на предмет використання ШІ. Якщо ще рік тому вони використовувалися в досить обмеженому режимі, то вже сьогодні їх можна нарахувати не один десяток. В мережі можна знайти цілі підбірки так званих

III-детекторів. Тестувальники запевняють, що деякі з них можуть мати 93% точність [9].

Чат-бот дуже вразив своїм функціоналом та можливостями. Розгорілися дискусії про сфери його використання. І тексти може удосконалювати, і теми дописів обирати, і літературу підбирати. З часом прийшло усвідомлення, що він може робити помилки. Не випадково словом року у 2023 став термін «галюцинувати» (Кембриджський словник), який пов'язують зі здатністю III видавати неправдиву інформацію [10]. Він може складати списки рекомендованої літератури за темою, але частина цих відомостей може не відповідати реальності. Наприклад, зазначається певна наукова публікація. Після перевірки правдивості виявляється, що є такий автор, є такий журнал, але даний автор у цьому журналі з такою статтею ніколи не публікувався. Це спричинило перегляд напрямків використання штучного інтелекту та застерегло людину від беззастережної довіри даному винаходу.

III активно використовується на ринку праці, зокрема у галузі рекрутингу. На сучасному етапі з'являються компанії, які застосовуючи технології штучного інтелекту, надають послуги пошуку, перевірки та відбору висококваліфікованих працівників у сфері дизайну, бізнесу, технологій. Існує думка, що ці платформи будуть набувати ще більшого значення у майбутньому. До п'яти найкращих рекрутингових компаній AI (травень 2024 р.) відносять: Toptal (Top Talant), Turing, Upwork, Untapped, Gigster [11]. Ці компанії на основі використання штучного інтелекту оптимізують процес добору потенційних працівників, що мінімізує значення суб'єктивного фактору. Тестуються різного роду навички кандидата, зокрема його soft skill. Такий підхід приваблює не лише корпорації, а й невеликі фірми.

Означені тенденції рефлексуються не лише на рівні наукової спільноти, а й громадськості. За результатами дослідження американського консалтингового агентства McKinsey, у найближчі десять років нові технології радикально змінять світовий ринок праці, що дозволить заощадити близько 50 трильйонів доларів. Ці зміни торкнуться сотень мільйонів робочих місць: з одного боку, люди зможуть покласти на машини частину своїх службових рутинних завдань, що дозволить їм зосередитися на творчій роботі, а з другого – від масової автоматизації однозначно постраждають менш кваліфіковані кадри [12]. Це стає новим викликом для суспільства та держави.

Штучний інтелект може замінити представників багатьох професій, наприклад, копірайтерів, бухгалтерів, касирів тощо. На офіційному сайті Всесвітнього економічного форуму (WEF) представлено звіт про майбутнє ринку праці за 2023 р. Понад 85% опитаних роботодавців визначають

використання нових технологій та розширення цифрового доступу як найбільш ймовірні тренди розвитку бізнесу протягом наступних п'яти років, а понад 75% компаній планують впроваджувати технології аналізу великих даних, хмарні обчислення та штучний інтелект протягом наступних п'яти років [13]. Отже, знання у сфері новітніх технологій стануть невід'ємною частиною буття сучасного працівника. Якщо гаслом освітніх послуг XX ст. можна вважати Hard skill, кінця XX – початку XXI ст. – Soft skill, то на сучасному етапі настав час Digital skill. Працівники деяких іноземних компаній в Україні говорять про те, що їх вже сьогодні зобов'язують використовувати елементи III та навіть писати звіти, як це в них виходить.

Поява новітніх технологій не обов'язково спричинить стрімке зменшення пропозиції на ринку праці. Скоріше за все мова йде про його переструктурування. Очікується значне зростання кількості робочих місць у сферах аналітики великих даних, технологій з управління кліматом і довкіллям, а також шифрування та кібербезпеки. Сьогодні 34% усіх бізнес-завдань виконуються машинами, а решта 66% – людьми. Потенційний обсяг автоматизації буде ще більше розширюватися протягом наступних кількох років, коли технології III розвиватимуться та знайдуть основне застосування в різних секторах [14].

Новітні технології спричиняють революцію у сфері авторського права. Відомо, що штучний інтелект може створювати предмети мистецтва. За допомогою методів машинного навчання та нейронних мереж III малює картини та пише музику. Це актуалізує питання про авторське право. Розвиток штучного інтелекту породжує нові етичні, юридичні та правові виклики, пов'язані з власністю на створені ним твори.

Законодавці більшості країн продовжують шукати оптимальні рішення, які б відповідали потребам розвитку технологій та забезпечували захист прав інтелектуальної власності [15]. На сучасному етапі у більшості країн бракує основи для вирішення питань щодо прав на товарні знаки, створені штучним інтелектом. Вже з'явилися певні судові прецеденти. У США Бюро з патентів та товарних знаків (USPTO) розробило практичні процедури для реєстрації товарних знаків, які були створені штучним інтелектом. Такі заявки приймаються, однак існують певні обмеження. Наприклад, такі знаки повинні бути унікальними та достатньо відрізнятися від вже зареєстрованих [16].

Україна також не має конкретних положень щодо авторських прав продукту, створеного за допомогою III. У Законі України «Про авторське право та суміжні права» [17] зазначено, що право на авторство належить фізичним особам,

які створили твір. Це означає, що за законом автором продукту, створеного за допомогою штучного інтелекту, може бути лише фізична особа. В Україні немає конкретної юридичної практики щодо визнання авторства власності, згенерованої за допомогою ШІ [15]. Означені правові колізії залишаються предметом наукового та суспільного дискурсу.

Слід зазначити, що наразі в Україні не визнається ШІ автором та не захищений на законодавчому рівні. Скоріше за все зміни в даній сфері будуть детермінованими конкретними прецедентами, судовою практикою в процесі розгляду певних справ. Потребують спеціального аналізу етичні аспекти використання ШІ в науковій, освітній та творчій діяльності [18].

Аналізується й інша сторона сучасних новітніх технологій. Мова йде про порушення авторських прав з боку ШІ. В світі з'являються перші прецеденти таких позовів до суду. Наприклад, восени 2023 р. в США група американських письменників, включно з М. Шебоном, подала позов проти компанії «Meta Platforms» до федерального суду. Вони звинуватили компанію в неналежному використанні їхніх творів для тренування мовної моделі штучного інтелекту під назвою «LLaMA» [19].

У 2024 р. в ЄС нарешті остаточно було узгоджено перший у світі закон щодо ШІ, який встановлює правила його використання. Зокрема, він забороняє так звані системи соціального рейтингу, які ранжують громадян на основі аналізу їх даних, а також прогнозне моделювання для потреб поліції та емоційне розпізнавання на робочих місцях та у школах. У даному законі встановлюються вимоги щодо дотримання законодавства про авторські права, розкриття інформації про навчання моделей, регулярного тестування кібербезпеки [20].

Таким чином, поява та активне використання штучного інтелекту в різних сферах життєдіяльності суспільства загострило дискусії про нормативне регулювання його застосування.

Повсякденна практика показує, що штучний інтелект покращує швидкість та точність вирішення завдань, полегшує виконання рутинних обов'язків та зменшує витрати часу та зусиль. Разом з тим в науковому та суспільному дискурсі артикулюється проблема потенційних ризиків використання штучного інтелекту у різних сферах нашого життя. Іноді навіть озвучуються апокаліптичні сценарії на кшталт повстання машин. Ми намагаємося більш зважено підійти до цієї проблеми. Отже, можна виділити декілька потенційних ризиків, пов'язаних з ШІ та алгоритмами [21]:

1. Здатність допустити помилку. В роботі ШІ або алгоритмів можуть виникнути помилки, що

приведуть до прийняття неправильних рішень. Наприклад, якщо ШІ навчиться визначати, який кандидат має вищі шанси отримати роботу, він може виключити кандидатів певних груп населення, необґрунтовано вважаючи, що вони не підходять на дану вакансію, або система інтелектуального паркування автомобіля не зможе вирішити поставлену задачу.

2. Порушення приватності. Алгоритми та ШІ може збирати та зберігати великі обсяги особистої інформації, яка може потрапити в руки зловмисників.

3. Роботизація. Автоматизація за допомогою ШІ може призвести до заміщення людей на робочих місцях, що може спричинити безробіття та соціальні проблеми.

4. Залежність від технологій. Якщо люди стануть занадто залежними від ШІ та алгоритмів, то це може стати проблемою, коли система вийде з ладу або її буде складно відновити.

5. Шахрайство та кібератаки. ШІ та алгоритми можуть бути використані зловмисниками для злочинних цілей, наприклад, для втручання в різноманітні системи за допомогою брутфорсу. Вже сьогодні не просто підібрати паролі для входу в різні додатки, система пред'являє безліч вимог до паролів (великі, малі літери, спеціальні символи тощо) саме з цієї причини.

Для безпечного використання штучного інтелекту на благо людства необхідно розробляти етичні та правові стандарти, встановлювати контроль і відповідальність за дії ШІ, забезпечувати доступ до даних та алгоритмів, які використовуються ШІ, підвищувати рівень навичок використання ШІ серед населення, а також ініціювати міжнародне співробітництво та створення стандартів для його застосування. Попереду людство чекає кропітка робота у даному напрямку. Важливо сформувати у людей нові навички та адаптувати їх до ринку праці, який оновлюється ШІ. Необхідно забезпечити, щоб розвиток ШІ зберігав людський контроль та приймався з урахуванням потенційних наслідків для суспільства.

Висновки. Незважаючи на те, що термін «штучний інтелект» з'явився ще у середині ХХ ст., найбільший суспільний та науковий резонанс він викликав саме в ХХІ ст. ШІ передбачає створення програм та машин, які здатні діяти розумно, тобто обирати різні альтернативи з урахуванням вихідних умов та характеристик навколишнього середовища. Функціонал даного винаходу вражає. Точаться дискусії щодо можливості формування свідомості у ШІ та повного заміщення людини. Це є одним із ключових філософських питань з даної проблематики. Разом з тим, на нашу думку, робота систем, заснованих на штучному інтелекті, ще далека від ідеальності. Індивіду відводиться роль споглядача та координатора цього процесу.

Мова йде про розумне використання даного винаходу з домінантою людини, а не машини.

III спричиняє трансформацію ринку праці в глобальному масштабі. Він здатен замінити собою представників певних професій. Це не обов'язково спричинить масове безробіття. Скоріше за все відбудеться переструктурування ринку праці і для людей з'являться нові ніші, пов'язані з контролем за діяльністю штучного інтелекту.

Значними є перспективи III у галузі освіти – від імерсійних технологій викладання до практики використання ChatGPT. Завдяки даному інструменту стає можливою розробка індивідуальних програм навчання, значно полегшується процес створення навчального контенту та формування практичних умінь та навичок. Разом з тим виникає низка питань у даній галузі, пов'язаних з етичними аспектами та академічною доброчесністю.

Отже, штучний інтелект вже став складовою повсякдення сучасних людей. Попереду велика робота з усвідомлення даного феномену та інтегрування його у нормативну суспільну практику. З одного боку, він стає незамінним помічником представникам цілої низки професій, перебирає на себе частину рутинних функцій, але вимагає від людини формування нового типу умінь, таких як digital skill, а з другого боку, – може стати джерелом загроз для всього людства (від оперативної помилки і порушення приватності до збоїв у роботі систем з непередбачуваними наслідками). Все це потребує подальшого соціально-філософського осмислення.

Література

1. Шевель А. О. Зміна парадигми в філософії науки з появою штучного інтелекту. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. 45. С. 65–69. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v045.2023>.
2. Баранов О. А. Визначення терміну «штучний інтелект». *Інформація і право*. 2023. 1(44). [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1\(44\).287537](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1(44).287537)
3. Вдовиченко І. Н., Хоцькіна В. Б. Інтелектуальні системи: навч. посібн. Кривий Ріг: Державний університет, економіки і технологій, 2023. 187 с. URL: <https://dspace.duet.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/848/1/%D0%9D%D0%9F%20%D0%86%D0%A1.pdf>
4. Minsky M. Steps Toward Artificial Intelligence. *Proc. IRE*. Vol.1961. 49. Pp. 8–30. URL: <https://courses.csail.mit.edu/6.803/pdf/steps.pdf>
5. Пчелянський Д. П., Воїнова С. А. Штучний інтелект: перспективи та тенденції розвитку. *Automation of technological and business processes*. 2019. 11 (3). С. 59–64. <https://doi.org/10.15673/atbp.v11i3.1500>
6. Шаров С. В. Сучасний стан розвитку штучного інтелекту та напрямки його використання. *Українські студії в європейському контексті*. 2023. 6. С. 136. URL: https://www.researchgate.net/publication/370595289_Sucasnij_stan_rozvitku_stucnogo_intelektu_ta_napramki_jogo_vikoristanna
7. ChatGPT: епоха нових загроз чи нових можливостей? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3672046-chatgpt-epoha-novih-zagroz-ci-novih-mozlivostej.html>
8. В Україні видали книгу, яка написана та проілюстрована штучним інтелектом. *Українські національні новини*. 8.03.2023. URL: <https://unn.ua/news/v-ukrayini-vidali-knigu-yaka-napisana-ta-proilyustrovana-shtuchnim-intelektom>
9. Андреев А. 10 найкращих інструментів для виявлення III-контенту. 30.11.2023. URL: <https://apix-drive.com/ua/blog/reviews/najkrashi-instrumenty-dlja-vijavlennja-shi#pidsumuemo>
10. Осадча Я. Галюцинувати: Кембриджський словник назвав слово 2023 року, пов'язане з III. *Українська правда*. 15.11.2023. URL: <https://life.prawda.com.ua/society/2023/11/15/257682/#:~:text=%D0%9A%D0%B5%D0%BC%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B6%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%B2%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE%20%22hallucinate,%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D1%86%D0%B5%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D1%8F%D1%94%20Sky%20News>
11. Макфарланд М. 5 найкращих рекрутингових компаній AI (травень 2024 р.). URL: <https://www.unite.ai/uk/5-%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%85%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%80%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B9%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D1%88%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83/>
12. Піжук О. І. Штучний інтелект як один із ключових драйверів цифрової трансформації економіки. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. 3(89). С. 41–46. URL [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-41-46](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-41-46)
13. The Future of Jobs Report 2023. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/>
14. Що буде з ринком праці за 5 років — глобальні тренди. URL: <https://www.work.ua/ru/articles/expert-opinion/3108/>
15. Бисага Ю. М., Белов Д. М., Заборовський В.В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2023. 76. С. 299–304. URL: DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.47>
16. Who Owns AI-Created Works? *Intellectual Property Watch*. URL: <https://www.ip-watch.org/2020/06/05/owns-ai-created-works/>
17. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23 грудня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
18. Паламар С., Науменко М. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення

принципів академічної чесності. Освітологічний дискурс. 2024. 1(44). С. 68–83. DOI <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.15>

19. Свирид Т. Авторське право та ШІ: хто власник і як захистити творчість. URL: <https://chytomo.com/avtorske-pravo-ta-shi-khto-vlasnyk-i-iak-zakhystyty-tvorchist/>

20. ЄС ухвалив перший у світі закон про штучний інтелект. 22.05.2024. URL: <https://www.ukr.net/news/details/main/104637465.html>

21. Гайдук В. Небезпека штучного інтелекту та алгоритмів. VI Міжнародна студентська науково-технічна конференція «Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання». 2018. 2. С. 17–21. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41433/2/124-125.pdf>

Анотація

Верховод Л. І., Гоць А. А., Журба І. В. Штучний інтелект як частина буття сучасної людини: соціально-філософська рефлексія. – Стаття.

В статті розглядається місце штучного інтелекту в сучасному суспільстві. Показано, що ШІ є найцікавішим винаходом людства за останній час. Його елементи поступово проникають у різні сфери соціальної системи. Це спричиняє підвищений інтерес до даного винаходу з боку науковців – представників різних наук.

Визначено, що штучний інтелект – це система алгоритмів та машин, які здатні перебирати на себе частину обов'язків, пов'язаних з когнітивними функціями мозку людини. Відкритим залишається питання про можливість формування свідомості у ШІ. Підкреслено, що необхідно досягти розумного балансу у використанні штучного інтелекту, коли людині буде відведена ключова роль.

Окреслено, що новітні технології змінюють ринок праці: з'являються нові професії, зникають неактуальні. Поява ШІ у даній сфері детермінує необхідність формування нового типу умінь у сучасних людей – digital skill. Показано, що штучний інтелект призведе до переструктурування ринку праці, в результаті чого від людини будуть вимагати більш високий рівень кваліфікації, а машини будуть виконувати рутинні функції.

Показано, що широкими є перспективи використання ШІ у галузі освіти, що дозволить створювати навчальні програми з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів. Це водночас актуалізує проблему академічної доброчесності та стає поштовхом етичних досліджень у даній галузі.

Доведено, що використання ШІ до сих пір не узгоджено у сфері юридичної науки. Гостро стоїть проблема відстоювання прав інтелектуальної власності. Не лише людина здатна приписувати собі твори, згенеровані штучним інтелектом, а й навпаки. З'являються перші судові прецеденти щодо порушення авторських прав з боку ШІ.

Доведено, що новітні технології здатні не лише спрощувати життя людей та робити його більш комфортним, а й мати негативні наслідки. ШІ потенційно

може стати джерелом загроз для всього людства (від оперативної помилки і порушення приватності до збоїв у роботі систем з непередбачуваними наслідками). Все це потребує подальшого соціально-філософського осмислення.

Ключові слова: штучний інтелект, соціально-філософська рефлексія, ринок праці, digital skill, авторське право, інтелектуальна власність, академічна доброчесність, загрози людству.

Summary

Verkhovod L. I., Hots A. A., Zhurba I. V. Artificial intelligence as a part of modern human being: social and philosophical reflection. – Article.

The article examines the place of artificial intelligence in modern society. It is shown that AI is the most interesting invention of mankind in recent times. Its elements gradually penetrate into various spheres of the social system. This causes increased interest in this invention on the part of scientists – representatives of various sciences.

It is determined that artificial intelligence is a system of algorithms and machines that are able to take on some of the responsibilities related to the cognitive functions of the human brain. The question of the possibility of forming consciousness in AI remains open. It is emphasized that it is necessary to achieve a reasonable balance in the use of artificial intelligence, when a person will be assigned a key role.

It is noted that the latest technologies are changing the labor market: new professions appear, irrelevant ones disappear. The emergence of AI in this area determines the need to form a new type of skills in modern people – digital skill. It is shown that artificial intelligence has led to a restructuring of the labor market, as a result of which a higher level of qualification will be required from humans, and machines will perform routine functions.

It is shown that the prospects for using AI in the field of education are broad, which will allow creating training programs taking into account the individual characteristics of applicants. This simultaneously actualizes the problem of academic integrity and becomes an impetus for ethical research in this field.

It is proved that the use of AI is still not coordinated in the field of legal Science. The problem of defending intellectual property rights is acute. Not only a person is able to attribute to himself Works generated by artificial intelligence, but also vice versa. The first legal precedents for copyright infringement by AI are emerging.

It is proved that the latest technologies can not only simplify people's lives and make them more comfortable, but also have negative consequences. AI can potentially become a source of threats to all of humanity (from operational errors and privacy violations to system failures with unpredictable consequences). All this requires further socio-philosophical understanding.

Key words: artificial intelligence, socio-philosophical reflection, labor market, digital skill, copyright, intellectual property, academic integrity, threats to humanity.